

WSCHODNI ROCZNIK HUMANISTYCZNY

TOM XV (2018) N° 4

s. 81-94

Krzysztof Garczewski

Źródła kryzysu Socjaldemokratycznej Partii Niemiec

Sources of the Crisis of the Social Democratic Party of Germany

Abstract: The article describes the main sources of the contemporary crisis and the way the Social Democratic Party of Germany (SPD) deals with it. The text describes *inter alia* declining popularity of the party, which reflects in the results of the elections to the Bundestag, as well as to the particular parliaments. In the paper there is deepened analysis of the crisis, and the internal and external factors affecting current situation of the SPD. The author presents the pan-European trend associated with the declining popularity of leftist parties, increasingly smaller number of party members, internal disputes and a crisis of leadership in the analyzed party, the impact of the activities of other German political parties on the situation of the SPD, especially the Christian Democrats. The article analyzes also problems associated with social maladjustment SPD and the loss of trust among voters, and the existence of strong competition on the left side of the political scene in Germany. The author draws attention to the discussions related to the participation in the governments of the so-called Great Coalition as a "junior partner" of Christian Democrats. The last part of the includes conclusions and presents prospects for the continued functioning of the SPD in the German political scene.

Keywords: German political parties, the Social Democratic Party of Germany, elections to the Bundestag, the political leadership

Источники кризиса социал-демократической партии Германии

Аннотация: В статье описаны основные источники современного кризиса, в котором находится социал-демократическая партия Германии. В работе обращено внимание, среди прочего на популярность этой партии, которая в последние годы падает, что отражается как на результатах выборов в Бундестаг, так и в парламента отдельных членов этой федеративной республики. Анализируя кризис, в котором находится СДПГ, в тексте представлены внутренние и внешние факторы, влияющие на текущее положение СДПГ. Внимание обращается на общеевропейскую тенденцию, связанную с ослаблением популярности левых партий, все меньшим числом членов партии, внутренними спорами и кризисом ру-

ководства в анализируемой партии, влиянием других политических партий Германии на ситуацию СДПГ, в частности христианских демократов. Анализ также охватил проблемы, связанные с социальным несоответствием СДПГ и потерей доверия среди многих из существующих избирателей этой группы, или же с наличием сильной конкуренции на левой стороне политической сцены Германии. Внимание также было уделено обсуждению вопросов, связанных с участием СДПГ в так называемой Великой коалиции, как «младшего партнера» христианских демократов. Последняя часть текста суммирует и обрисовывает перспективы дальнейшего функционирования СДПГ на политической арене Германии.

Ключевые слова: социал-демократическая партия Германии, Германия, партийная система

Wprowadzenie

Ostatnie lata przyniosły wyraźne zmiany na niemieckiej scenie politycznej. Dynamicznie kształtująca się sytuacja międzynarodowa i wydarzenia, do których dochodziło także w samych Niemczech, doprowadziły jednocześnie za Odrą do burzliwej debaty związanej przede wszystkim z problematyką bezpieczeństwa, czego skutkiem był także bezprecedensowy spadek zaufania społecznego wobec partii politycznych tzw. głównego nurtu, co doprowadziło tym samym do zmniejszenia się popularności ugrupowań cieszących się wcześniej największym poparciem. Ofiarą tych procesów stały się dwa tradycyjnie najsilniejsze bloki polityczne: chadecki (Unia Chrześcijańsko-Demokratyczna – CDU, Unia Chrześcijańsko-Społeczna – CSU) oraz socjaldemokratyczny (Socjaldemokratyczna Partia Niemiec – SPD). Z drugiej strony na popularności zyskały przede wszystkim dwa ugrupowania znajdujące się odpowiednio z prawej (Alternatywa dla Niemiec – AfD) oraz z lewej (Sojusz 90/Zieloni) strony niemieckiej sceny politycznej w stosunku do wymienionych wcześniej partii. W tym samym czasie niesłabnącym poparciem cieszyły się liberalna Wolna Partia Demokratyczna (FDP) i skrajnie lewicowa Die Linke. Wyniki wyborów do Bundestagu z 2017 roku były tylko potwierdzeniem utrzymującej się od wielu miesięcy tendencji¹. Dotkliwe porażki chadeków i socjaldemokratów, do których należy zaliczyć także rezultaty wyborcze uży-

¹ *Dramatische Verluste für Union, SPD auf Rekordtief, AfD dritte Kraft*, „Welt.de”, 25.09.2017, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article168979596/Dramatische-Verluste-fuer-Union-SPD-auf-Rekordtief-AfD-dritte-Kraft.html> [29.11.2018].

skane w ostatnich latach w kilku niemieckich krajach związkowych, wywołały ożywione dyskusje wśród członków i sympatyków obu największych dotąd ugrupowań dotyczące ich przyszłości. Podstawowy cel, jakim było odbudowanie zaufania społecznego i kurczącego się od dłuższego czasu elektoratu, okazał się zarówno dla chadeków, jak i dla socjaldemokratów trudnym wyzwaniem. Za symboliczną w tym kontekście należy uznać rezygnację pod koniec 2018 roku przez kanclerz Angelę Merkel z ponownego ubiegania się o funkcję przewodniczącej CDU. Intensywna i pełna emocji debata trwała też wśród członków SPD, której poparcie spadło w badanym okresie do historycznie niskiego poziomu².

Wyniki wyborów do Bundestagu, które odbyły się we wrześniu 2017 roku, były kolejnym potwierdzeniem trwającego już od kilku lat poważnego kryzysu SPD, która zdobyła wówczas 20,5 proc. głosów. Nigdy wcześniej SPD nie uzyskała tak słabego rezultatu w historii Republiki Federalnej Niemiec w wyborach na tym szczeblu. W dodatku partia odniosła też w ostatnim czasie dotkliwe porażki w wyborach do parlamentów krajowych, które jesienią 2018 roku odbyły się w Bawarii³ i Hesji⁴. Przyczyny takiego stanu rzeczy są złożone i wynikają zarówno z nieumiejętnego prowadzenia polityki w ostatnich latach przez przywództwo partii, jak i z sytuacji społeczno-politycznej w Niemczech i poza granicami tego państwa. Celem autora niniejszego artykułu jest zdefiniowanie oraz analiza głównych źródeł współczesnego kryzysu SPD, przede wszystkim w kontekście wydarzeń z lat 2017-2018.

Pierwszym poważnym sygnałem dla SPD był bardzo słaby rezultat wyborczy uzyskany w 2009 roku (23 proc., co oznaczało aż 11,2 proc. mniej głosów niż w 2005 roku)⁵. Był to wtedy także najgorszy w historii rezultat SPD osiągnięty w wyborach do Bundestagu. Niewiele lepszy wynik partia uzyskała w 2013 roku (25,7 proc.), po czterech la-

² *Jetzt beginnt die Diskussion um die Zukunft des Sozialstaats. Interview mit Andrea Nahles*, „SPD-Fraktion.de”, 22.11.2018, <https://www.spdfraktion.de/presse/interviews/beginnt-diskussion-um-zukunft-sozialstaats> [29.11.2018].

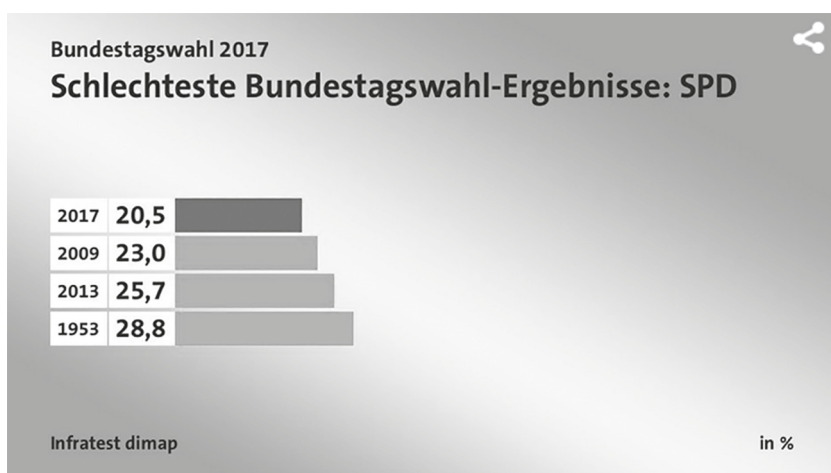
³ S. Haselberger, H. Monath, *Historisches Tief in Bayern. Bei der SPD geht es immer noch schlimmer*, „Der Tagesspiegel”, 14.10.2018, <https://www.tagesspiegel.de/politik/historisches-tief-in-bayern-bei-der-spd-geht-es-immer-noch-schlimmer/23186030.html> [29.11.2018].

⁴ T. Steffen, *SPD in Hessen. Und trotzdem verloren*, „Zeit Online”, 28.10.2018, <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2018-10/spd-hessen-landtagswahl-ergebnis> [29.11.2018].

⁵ Zob. *Bundestagswahl 2009: Ergebnis*, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2009-09-27-BT-DE/index.shtml> [05.04.2018].

tach zasiadania w opozycji. Był to jednocześnie niemiły prezent dla niemieckiej socjaldemokracji, świętującej wówczas 150-lecie swojej działalności⁶. Najpoważniejszy jak dotąd spadek przyszedł jednak po wyborach w 2017 roku (20,5 proc.), który postawił pod poważnym znakiem zapytania przyszłość SPD jako „partii masowej” i jednocześnie doprowadził do kolejnych ożywionych dyskusji nad jej perspektywami, nie tylko wśród członków tego ugrupowania. Taka sytuacja nie może dziwić. W sumie podczas trzech ostatnich wyborów do Bundestagu (2009, 2013, 2017) SPD uzyskała bowiem trzy najsłabsze wyniki poparcia w historii RFN (zob. schemat 1).

Schemat 1. Najgorsze wyniki SPD w wyborach do Bundestagu (dane w proc.)

Źródło: InfraTest dimap, *Umfragen zur SPD*, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2017-09-24-BT-DE/umfrage-spd.shtml> [05.04.2018].

1. Europejska lewica w odwrocie

Trudna sytuacja SPD wpisuje się w ogólnoeuropejską tendencję związaną z kryzysem ugrupowań socjaldemokratycznych, która obecnie

⁶ Zob. *Deutsche Sozialdemokratie in Bewegung: 1848-1863-2013*, A. Kruke, M. Woyke (Hg.), Bonn 2012.

jest widoczna w wielu państwach. Efektem jest przede wszystkim malejące poparcie dla partii o charakterze lewicowym i centrolewicowym⁷.

Do pogłębienia panującego już wcześniej w SPD kryzysu przyczyniła się też skomplikowana sytuacja wewnętrzna i międzynarodowa, która osłabiła pozycję tej partii na niemieckiej scenie politycznej. Socjaldemokraci nie potrafili w niespokojnych dla Niemiec i Europy czasach przekonać do siebie znacznej części wyborców, obawiających się w dużej mierze o bezpieczeństwo i przyszłość swojego państwa. Jak wynika z przeprowadzanych w ostatnich latach reprezentatywnych sondaży, SPD była uważana za partię mniej kompetentną od CDU czy bawarskiej CSU w odniesieniu do najważniejszych problemów i wyzwań stojących przed Niemcami, w tym przede wszystkim związanych z kwestiami bezpieczeństwa⁸.

2. Udział w rządach Wielkiej Koalicji jako „Juniorpartner”

SPD zdecydowanie osłabił wieloletni udział w tzw. Wielkiej Koalicji u boku chadeków w charakterze „młodszego partnera” (w latach 2005-2009, 2013-2017 i ponownie od 2018 roku), w efekcie czego partia konsekwentnie traciła kolejnych wyborców. SPD nie potrafiła też skutecznie odgrywać roli „wewnętrznej opozycji”, w wielu kwestiach nie była też w stanie wykazać w tym okresie istotnej odrębności programowej w stosunku do chadeków. Zacieranie się programów między chadecją a socjaldemokracją okazało się najmniej korzystne dla lewicy.

Dobra sytuacja ekonomiczna zachodniego sąsiada Polski w ostatnich latach i rekordowo niskie w ostatnim czasie bezrobocie były oceniane przez dużą część niemieckiej opinii publicznej przede wszystkim w kontekście działań „rządów kanclerz Angeli Merkel”, gdzie socjaldemokraci odgrywali jedynie drugorzędną rolę, a wiele kluczowych decyzji w tym zakresie podejmował, obok szefowej rządu, ówczesny minister finansów Wolfgang Schäuble (CDU), który był jednocześnie

⁷ Por. T. Barber, *Europe's centre left has lost voters' trust*, „Financial Times”, 27.02.2018, <https://www.ft.com/content/6e19773a-1667-11e8-9e9c-25c814761640> [15.09.2018].

⁸ Tak było również przed wyborami do Bundestagu w 2017 roku. Zob. Infratest dimap, *Umfragen Kompetenzen*, „Tagesschau.de”, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2017-09-24-BT-DE/umfrage-kompetenz.shtml> [06.04.2018].

nie mocno zaangażowany w próby rozwiązania kryzysu zadłużeniowego w strefie euro. Sytuacji nie zmieniło też znacząco pod tym względem ustępstwo chadeków związane z przejęciem na początku 2018 roku ministerstwa finansów przez SPD, na którego czele stanął Olaf Scholz, wieloletni burmistrz Hamburga, który w nowym rządzie federalnym został również wicekanclerzem. Już w pierwszych miesiącach 2018 roku widać było bowiem próby wzmocnienia przez chadeków ministerstwa gospodarki i energii, na którego czele stanął Peter Altmeier, jeden z najbardziej zaufanych współpracowników kanclerz Angeli Merkel⁹.

Charakterystyczny dla SPD był też w ostatnim czasie brak umiejętności przekonania niemieckiej opinii publicznej do wielu podejmowanych inicjatyw. W okresie rządów Wielkiej Koalicji, SPD udało się wprowadzić przeforsować liczne socjaldemokratyczne projekty, jednak partia nie potrafiła skutecznie wyeksponować swoich osiągnięć w tym zakresie na forum publicznym. Z drugiej strony kilka ważnych przedsięwzięć SPD było też umiejętnie blokowanych przez chadeków.

3. Chadecki zwrot w lewą stronę

Jednym ze źródeł osłabienia SPD jest też liberalna polityka prowadzona przez kanclerz Angelę Merkel, która w okresie swoich rządów, trwających od 2005 roku, wyraźnie przesunęła CDU na lewą stronę sceny politycznej, za co była też wielokrotnie krytykowana przez bawarską CSU i konserwatywne skrzydło swojej partii. Taka postawa chadeków od dłuższego czasu przyczyniała się do odbierania części elektoratu SPD, co było widoczne już podczas wyborów do Bundestagu w 2009 oraz 2013 roku. Świadczyły o tym m.in. takie kwestie jak zawieszenie obowiązku służby wojskowej, decyzja o szybszej rezygnacji z energetyki jądrowej (tzw. efekt Fukushima), czy podejmowanie działań wobec kryzysowej sytuacji w strefie euro. Innym przykładem była też liberalna polityka migracyjna Angeli Merkel po wybuchu kryzysu w 2015 roku, którą przychylnie oceniło też wielu dotychczasowo-

⁹ Zob. T. Sigmund, *Peter der Große im Wirtschaftsministerium*, „Handelsblatt.com”, 08.02.2018, <https://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/altmaier-bekommt-neuen-posten-peter-der-grosse-im-wirtschaftsministerium/20941166.html?ticket=ST-1088176-RwmOVgxYNxe6yOqZaP3m-ap4> [06.04.2018].

wych sympatyków SPD czy Sojuszu 90/Zielonych. Na uwagę zasługują w tym miejscu wyniki badań dotyczących CDU, a opublikowanych przez Fundację Konrada Adenauera w 2017 roku, które odnoszą się m.in. do opinii na temat chadeckiego „skrętu” w lewą stronę¹⁰.

4. Kryzys przywództwa i przeciągające się spory

Toczące się od wielu miesięcy wewnętrzne spory personalne i programowe również szkodziły wizerunkowi SPD, przyczyniając się jednocześnie do dalszego spadku poparcia. Symboliczny był w tym kontekście, opisywany szeroko przez niemieckie media, konflikt między Sigmarem Gabrielem a Martinem Schulzem dotyczący pełnienia w nowym rządzie federalnym funkcji ministra spraw zagranicznych¹¹. W rezultacie stanowisko to objął Heiko Maas, dotychczasowy federalny minister sprawiedliwości. W efekcie część elektoratu uważa SPD za partię pod wieloma względami mniej wiarygodną od chadeków. SPD popełniła też w ostatnim czasie szereg innych błędów politycznych, a nierzadko widoczna była także niekonsekwencja w jej działaniu. Ponadto szczególnie istotnym problemem w ostatnich latach był brak przekonującego lidera, który mógłby zagrozić popularności Angeli Merkel w ubieganiu się o urząd kanclerza.

5. Konkurencja po lewej stronie niemieckiej sceny politycznej i kurczący się elektorat

Mimo opisanej powyżej sytuacji, w Niemczech nadal istnieje zapotrzebowanie na silną partię znajdującą się po lewej stronie sceny politycznej. Świadczą o tym również ostatnie wyniki wyborów do Bundestagu, w których blok szeroko pojętych ugrupowań lewicowych (SPD – 20,5 proc., Linke – 9,2 proc. oraz Sojusz 90/Zieloni – 8,9 proc.) zdobył łącznie prawie 40 proc. głosów¹². SPD nie potrafiła

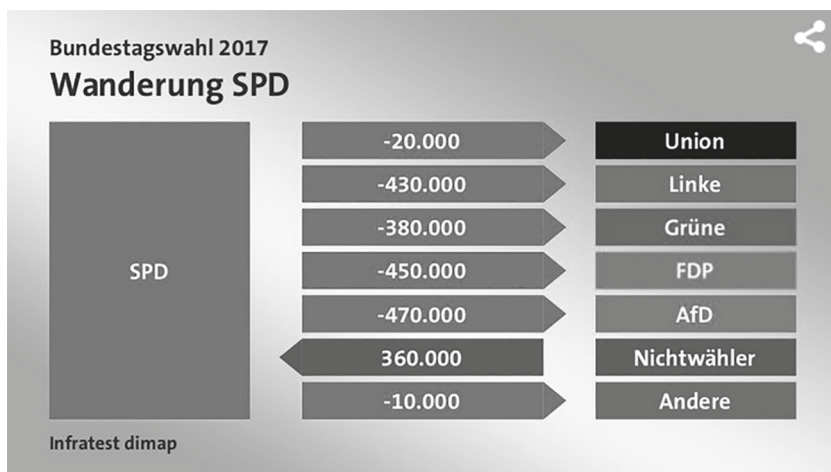
¹⁰ Zob. V. Neu, „Ich wollte etwas bewegen”. *Die Mitglieder der CDU. Eine empirische Analyse von Mitgliedern, Wählern und der Bevölkerung*, Konrad-Adenauer Stiftung, Sankt Augustin/Berlin 2017, ss. 71.

¹¹ Zob. D. Pokraka, *Noch-Außenminister Gabriel ist sauer auf SPD-Chef Schulz*, „Bayerischer Rundfunk”, 09.02.2018, <https://www.br.de/nachricht/noch-aussenminister-gabriel-ist-sauer-auf-spd-chef-100.html> [06.04.2018].

¹² Zob. *Bundestagswahl 2017 Deutschland, Wahlergebnis*, „Tagesschau.de”, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2017-09-24-BT-DE/index.shtml> [06.04.2018].

jednak w ostatnich latach wykorzystać tej sytuacji. Co więcej, partia we wschodnich krajach związkowych osiągnęła podczas ostatnich wyborów dopiero czwarty rezultat, przegrywając nie tylko z CDU, Linke, lecz także z AfD, która również odebrała socjaldemokratom znaczną część elektoratu. Jednocześnie, jak wynika z badań przeprowadzonych przez Infratest dimap, podczas wyborów do Bundestagu w 2017 roku partia straciła w porównaniu do poprzednich wyborów (2013) najwięcej głosów na rzecz AfD (470 tys. osób), FDP (450 tys.), Linke (430 tys.) i Sojuszu 90/Zielonych (380 tys. – zob. schemat 2). SPD nie udało się też odzyskać wyborców, którzy już podczas wcześniejszych głosowań zmienili swoje preferencje polityczne, popierając coraz bardziej „lewicową” chadecję z Angelą Merkel na czele.

Schemat 2. Odpływ wyborców SPD w wyborach do Bundestagu z 2017 roku (w porównaniu z 2013 rokiem)

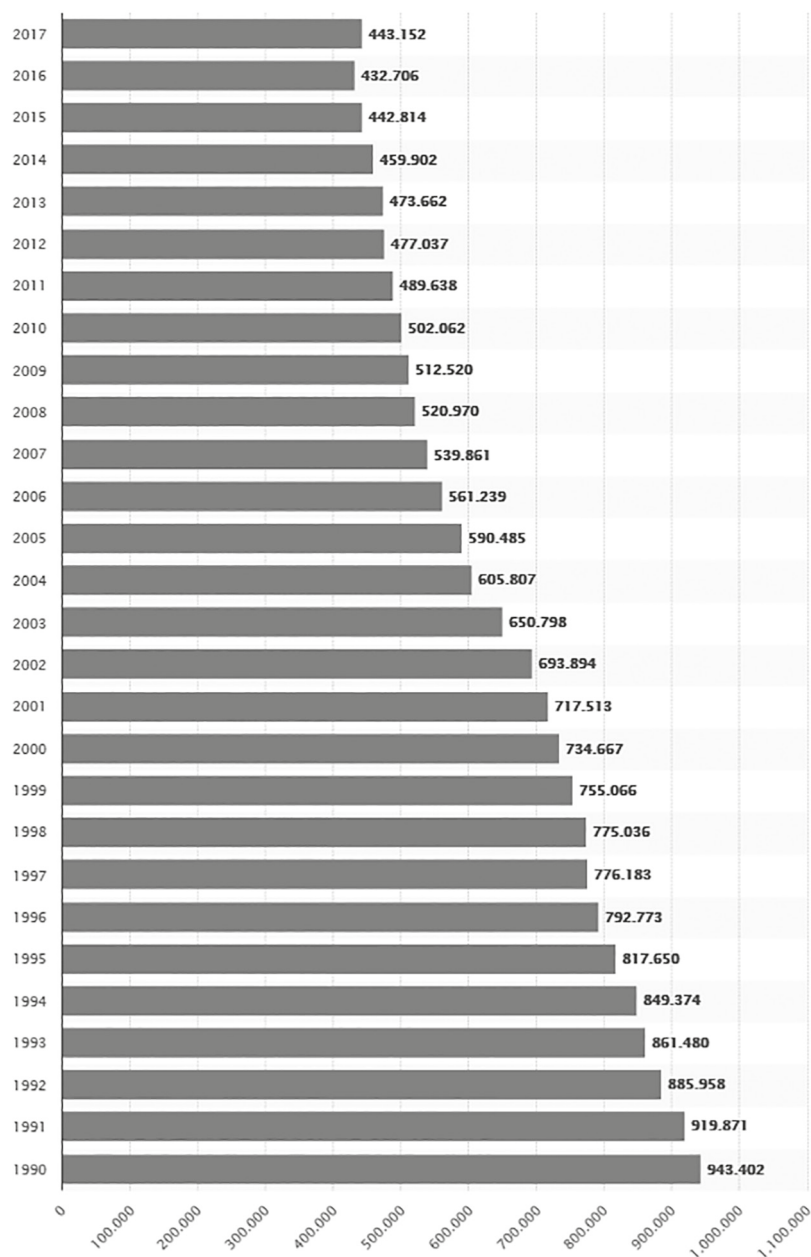

Źródło: Infratest dimap, *Wanderung SPD*, https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2017-09-24-BT-DE/analyse-wanderung.shtml#12_Wanderung_SPD [06.04.2018].

6. Coraz mniej członków partii

Kryzys SPD związany jest także z postępującym od wielu lat wyraźnym spadkiem liczby członków tej partii. W swoich najlepszych czasach SPD posiadała około miliona członków. Jeszcze na początku lat 90. XX wieku do tego ugrupowania należało ponad 900 tys. osób. Dekadę temu liczba ta wynosiła z kolei już tylko niewiele ponad 500 tys. osób. Pod koniec

Schemat 3. Liczba członków SPD w latach 1990-2017

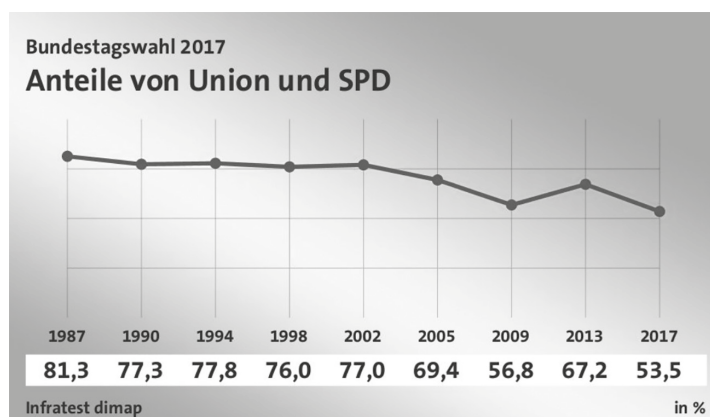

Źródło: Statista, *Anzahl der SPD-Mitglieder*, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1214/umfrage/mitgliederentwicklung-der-spd-seit-1978/> [22.10.2018].

2017 roku do SPD należało około 440 tys. osób. W latach 1990-2016 liczba osób należących do SPD zmniejszyła się więc o ponad połowę (zob. schemat 3). Nieco mniej utracili w tym samym okresie chadecy z CDU i CSU. Sytuacji nie zmienił też niewielki przyrost liczby członków SPD w 2017 roku, który miał miejsce w okresie gorącej fazy kampanii wyborczej. W dalszej perspektywie SPD grozi bowiem postępujący spadek liczby członków. W sumie od lat 90. ubiegłego wieku liczba członków niemieckich partii politycznych zmniejszyła się o połowę, na co wskazują m.in. badania przeprowadzone na Wolnym Uniwersytecie w Berlinie¹³. Dużym problemem dla SPD jest widoczny również w ostatnich latach dalszy spadek poparcia dla partii masowych (*Volksparteien*).

Z podobnym problemem borykają się też bowiem niemieccy chadecy. Jeszcze w latach 80. ubiegłego wieku na chadeków i socjaldemokratów głosowało łącznie ponad 80 proc. Niemców, natomiast w ostatnich wyborach do Bundestagu (2017) już tylko 53,5 proc. (zob. schemat 4). Podobny trend widoczny jest także w innych państwach.

Schemat 4. Głosy oddane na SPD, CDU i CSU w wyborach do Bundestagu w latach 1987-2017 (dane w proc.)¹⁴

Źródło: Infratest dimap, *Bundestagswahl 2017. Anteile von Union und SPD*, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2017-09-24-BT-DE/index.shtml> [06.04.2018].

¹³ Por. Studie: SPD war Ende 2016 trotz Mitgliederverlusten wieder Partei Deutschlands mit den meisten Mitgliedern / lediglich Grüne, FDP und AfD gewannen 2016 Mitglieder hinzu / Zahl der Parteimitglieder insgesamt seit 1990 halbiert, Freie Universität Berlin, https://www.fu-berlin.de/presse/informationen/fup/2017/fup_17_183-parteienstudie/index.html [20.08.2018].

¹⁴ Dane z 1987 roku dotyczą ostatnich w RFN wyborów do Bundestagu, które odbyły się przed ponownym zjednoczeniem Niemiec (1990).

7. Niedopasowanie do zmian społecznych i utrata zaufania

Inną przyczyną osłabienia partii są dokonujące się w dynamiczny sposób zmiany w niemieckim społeczeństwie, do których nie potrafiło się dostosować to zorientowane przez wiele lat na „klasę robotniczą” ugrupowanie. SPD nie była w ostatnich latach w stanie przedstawić atrakcyjnej wizji wychodzącej naprzeciw współczesnym oczekiwaniom niemieckich obywateli¹⁵. Również przed ostatnimi wyborami partia zaprezentowała niespójny i niewyraźny program polityczny¹⁶. Ponadto wyborców nie przekonał podczas ostatniej kampanii pomysł tzw. „pakietu solidarnościowego”, który miał być jednocześnie skierowany do migrantów i niemieckich obywateli. Utraconego we wcześniejszych latach zaufania społecznego do partii nie odzyskał także przed ostatnimi wyborami Martin Schulz, który również nie był przekonujący jako kandydat na kanclerza. SPD popełniła też szereg błędów podczas ostatniej kampanii wyborczej, zabrakło również centralnego tematu, który pomógłby w zdobyciu większego poparcia. Tak zwany „efekt Schulza”, mający miejsce na początku 2017 roku, okazał się krótkotrwały, a sam kandydat na kanclerza z ramienia SPD nie sprostał wyzwaniom towarzyszącym ostatniej kampanii wyborczej. Dalszemu spadkowi popularności SPD nie zapobiegła też w analizowanym okresie Andrea Nahles¹⁷.

W efekcie socjaldemokraci nie zostali uznani przez większość wyborców za partię potrafiącą przeprowadzić Niemcy przez współczesne kryzysy, co odnosiło się do polityki zarówno wewnętrznej, jak i międzynarodowej. Problemem była też niejednoznaczna postawa polityków tej partii wobec kryzysu migracyjnego, który także doprowadził do istotnych podziałów w SPD. Obok zwolenników przyjęcia migrantów, część członków podchodziła do tego problemu z większym dystansem, a sprzeczne sygnały wysyłane w tej kwestii do społeczeństwa

¹⁵ Problemy o charakterze społeczno-gospodarczym, przed którymi stoi to państwo, stanowią jedno z najważniejszych wyzwań dla czołowych dziś ugrupowań politycznych w Niemczech. Por. W. Rudzio, *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland*, Oldenburg 2018, s. 491-528.

¹⁶ Zob. SPD-Parteivorstand, *Zeit für mehr Gerechtigkeit. Das Regierungsprogramm 2017 bis 2021*, Berlin 2017, s. 1-114.

¹⁷ Por. P. Carstens, *Andrea Nahles: Rückwärts immer, vorwärts nimmer*, „FAZ.net”, 31.10.2018, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/andrea-nahles-hat-der-spd-viel-versprochen-und-wenig-gehalten-15865551.html> [30.11.2018].

również doprowadziły do zniechęcenia kolejnej części potencjalnych wyborców. Ponadto część tzw. twardego elektoratu odwróciła się od partii po stworzeniu jeszcze za czasów kanclerza Gerharda Schrödera projektu Agenda 2010, który dla wielu jej dotychczasowych sympatyków był dowodem na odejście od tradycyjnych lewicowych haseł na rzecz liberalnych rozwiązań gospodarczych.

8. Wnioski i perspektywy

Obecna sytuacja polityczna po zachodniej stronie Odry nie sprzyja szybkiemu odbudowaniu potencjału SPD. Partii grozi dalszy spadek poparcia, a w dłuższej perspektywie nawet marginalizacja na niemieckiej scenie politycznej. SPD nie została beneficjentem spadającej popularności chadecji w ostatnich latach, nie wykorzystała też widocznego za Odrą coraz większego zmęczenia długoletnimi rządami chadeckiej kanclerz Angeli Merkel, która jesienią 2018 roku po ponad osiemnastu latach zrezygnowała z dalszego przewodniczenia CDU¹⁸. Co więcej, biorąc udział w rządzie federalnym, SPD autoryzowała również dużą część działań podejmowanych na tym szczeblu przez chadeków, w efekcie czego była także po części obwiniana za błędy popełnione w tym okresie przez polityków frakcji CDU/CSU. Największym problemem były jednak niespójne działania i spory w łonie samej partii.

Zgoda udzielona na początku 2018 roku przez członków SPD na ponowne przystąpienie do koalicji rządowej na szczeblu federalnym z CDU i CSU została podjęta w dużej mierze pod presją ze strony chadeków, jak również pod wpływem wywodzącego się z SPD prezydenta Franka-Waltera Steinmeiera, chcącego zakończyć trwający przez kilka miesięcy poważny kryzys polityczny w tym państwie. Decyzja ta przyczyniła się wprawdzie do ustabilizowania na pewien czas sytuacji politycznej w Niemczech, ale w dalszej perspektywie może się jednak okazać dla partii zgubna, jeśli ta nie zmieni w zasadniczy sposób swojej strategii i nie zakończy wewnętrznych sporów politycznych. To przede wszystkim chadecy z Angelą Merkel na czele po ostatnich wy-

¹⁸ *Merkel verzichtet auf CDU-Vorsitz*, „Tagesschau.de”, 29.10.2018, <https://www.tagesschau.de/inland/merkel-rueckzug-101.html> [30.11.2018].

borach do Bundestagu potrzebowali w swoim rządzie coraz słabszych socjaldemokratów, a nie odwrotnie. SPD przystępując trzeci raz w historii zjednoczonych Niemiec do koalicji rządowej z CDU i CSU (po okresie 2005-2009 i 2013-2017), po osiągnięciu najgorszego w historii wyniku w wyborach do Bundestagu, ma bowiem obecnie zdecydowanie więcej do stracenia przez pozostanie w rządzie jako słabszy partner niż blok partii chadeckich. Mimo że sami członkowie SPD podjęli decyzję o ponownym przystąpieniu do koalicji z chadecją, to jednak głosy krytyków takiego rozwiązania, na czele z Kevinem Kühnertem, liderem socjaldemokratycznej młodzieżówki *Jusos*, nie pozostaną bez wpływu na dalsze funkcjonowanie partii, która w badanym okresie była wyraźnie podzielona na zwolenników i przeciwników dalszego udziału SPD w koalicji rządowej z chadecją.

Bibliografia:

- Barber T., *Europe's centre left has lost voters' trust*, „Financial Times”, 27.02.2018, <https://www.ft.com/content/6e19773a-1667-11e8-9e9c-25c814761640> [15.09.2018].
- Bundestagswahl 2009: Ergebnis*, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2009-09-27-BT-DE/index.shtml> [05.04.2018].
- Bundestagswahl 2017 Deutschland, Wahlergebnis*, „Tagesschau.de”, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2017-09-24-BT-DE/index.shtml> [06.04.2018].
- Carstens P., *Andrea Nahles: Rückwärts immer, vorwärts nimmer*, „FAZ.net”, 31.10.2018, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/andrea-nahles-hat-der-spd-viel-versprochen-und-wenig-gehalten-15865551.html> [30.11.2018].
- Deutsche Sozialdemokratie in Bewegung: 1848-1863-2013*, A. Kruke, M. Woyke (Hg.), Bonn 2012.
- Dramatische Verluste für Union, SPD auf Rekordtief, AfD dritte Kraft*, „Welt.de”, 25.09.2017, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article168979596/Dramatische-Verluste-fuer-Union-SPD-auf-Rekordtief-AfD-dritte-Kraft.html> [29.11.2018].
- Haselberger S., Monath H., *Historisches Tief in Bayern. Bei der SPD geht es immer noch schlimmer*, „Der Tagesspiegel”, 14.10.2018, <https://www.tagesspiegel.de/politik/historisches-tief-in-bayern-bei-der-spd-geht-es-immer-noch-schlimmer/23186030.html> [29.11.2018].
- Infratest dimap, *Bundestagswahl 2017. Anteile von Union und SPD*, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2017-09-24-BT-DE/index.shtml> [06.04.2018].
- Infratest dimap, *Umfragen Kompetenzen*, „Tagesschau.de”, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2017-09-24-BT-DE/umfrage-kompetenz.shtml> [06.04.2018].

- Infratest dimap, *Umfragen zur SPD*, <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2017-09-24-BT-DE/umfrage-spd.shtml> [05.04.2018].
- Infratest dimap, *Wanderung SPD*, https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2017-09-24-BT-DE/analyse-wanderung.shtml#12_Wanderung_SPD [06.04.2018].
- Jetzt beginnt die Diskussion um die Zukunft des Sozialstaats. Interview mit Andrea Nahles*, „SPD-Fraktion.de“, 22.11.2018, <https://www.spdfraktion.de/presse/interviews/beginnt-diskussion-um-zukunft-sozialstaats> [29.11.2018].
- Merkel verzichtet auf CDU-Vorsitz, „Tagesschau.de“, 29.10.2018, <https://www.tagesschau.de/inland/merkel-rueckzug-101.html> [30.11.2018].
- Neu V., *„Ich wollte etwas bewegen“. Die Mitglieder der CDU. Eine empirische Analyse von Mitgliedern, Wählern und der Bevölkerung*, Konrad-Adenauer Stiftung, Sankt Augustin/Berlin 2017.
- Pokraka D., *Noch-Außenminister Gabriel ist sauer auf SPD-Chef Schulz*, „Bayerischer Rundfunk“, 09.02.2018, <https://www.br.de/nachricht/noch-aussenminister-gabriel-ist-sauer-auf-spd-chef-100.html> [06.04.2018].
- Rudzio W., *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland*, Oldenburg 2018.
- Sigmund T., *Peter der Große im Wirtschaftsministerium*, „Handelsblatt.com“, 08.02.2018, <https://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/altmaier-bekommt-neuen-posten-peter-der-grosse-im-wirtschaftsministerium/20941166.html?ticket=ST-1088176-RwmOVgxYNxe6yOqZaP3m-ap4> [06.04.2018].
- SPD-Parteivorstand, *Zeit für mehr Gerechtigkeit. Das Regierungsprogramm 2017 bis 2021*, Berlin 2017.
- Statista, *Anzahl der SPD-Mitglieder*, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1214/umfrage/mitgliederentwicklung-der-spd-seit-1978/> [22.10.2018].
- Steffen T., *SPD in Hessen. Und trotzdem verloren*, „Zeit Online“, 28.10.2018, <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2018-10/spd-hessen-landtag-swahl-ergebnis> [29.11.2018].
- Studie: SPD war Ende 2016 trotz Mitgliederverlusten wieder Partei Deutschlands mit den meisten Mitgliedern / lediglich Grüne, FDP und AfD gewannen 2016 Mitglieder hinzu / Zahl der Parteimitglieder insgesamt seit 1990 halbiert*, Freie Universität Berlin, https://www.fu-berlin.de/presse/informationen/fup/2017/fup_17_183-parteienstudie/index.html [20.08.2018].